Broedvogelinventarisatie van de "Balkan" en enkele aanliggende bospartijen in het Amsterdamse Bos in 1978

1. Inleiding

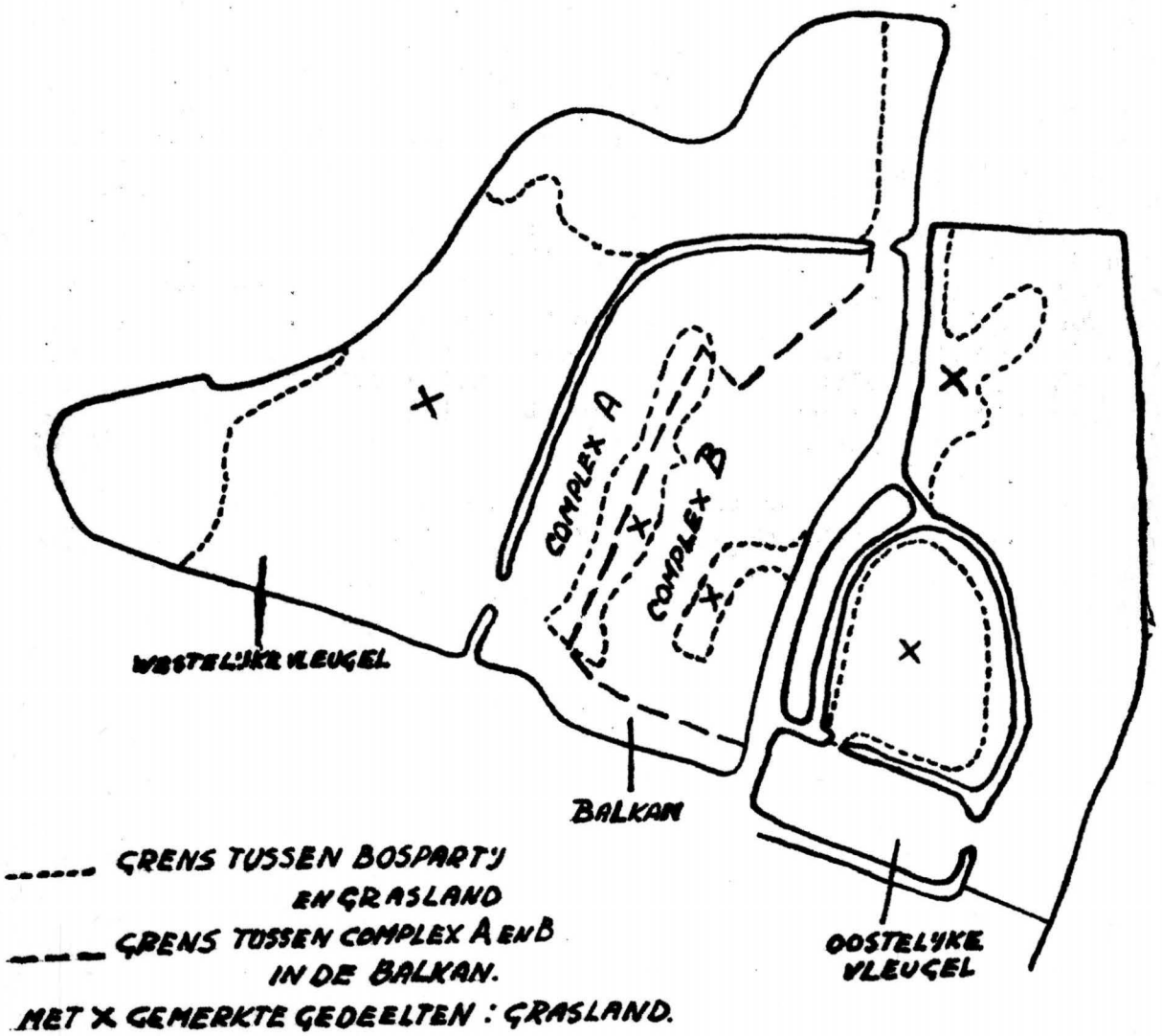
In onderstaand verslag zal ik eerst de inventarisatieresultaten van het gehele geïnventariseerde gebied vermelden. Daarna zal ik dieper ingaan op de inventarisatieresultaten van de Balkan. Van deze Balkan zijn n.l. gedetailleerde inventarisatiegegevens uit vroegere jaren bekend (Reijnders 1965), hetgeen voor de rest van het geïnventariseerde gebied niet het geval is.

2. Inventarisatie gehele gebied

In 1977 werden de Balkan en enkele omliggende bospartijen geïnventariseerd door E.J.M. Veling c.s. (Veling 1977). Dit jaar (1978) heb ik tijdens 14 excursies van 2 maart tot 3 juni ongeveer hetzelfde gebied geïnventariseerd. Voor de grenzen ervan verwijs ik dan ook naar het inventarisatieverslag van vorig jaar. Dit jaar telde ik echter het bosrandje tussen rijksweg 6 en de kanobaan die de zuidelijke begrenzing van de Balkan vormt, niet mee. Ook de Landscheidingsvaart (waar vorig jaar een futenpaar broedde) werd bij de inventarisatie niet betrokken. De enige brug waar ik op lette i.v.m. de boerenzwaluw was brug 542.
Het geïnventariseerde gebied valt in 3 stukken te verdelen:
a) westelijke vleugel. Deze is ongeveer 18 ha. groot, waarvan ± 7 ha. in beslag wordt genomen door een speelweide (die door het drukke gebruik ervan alleen als foerageerterrein voor enkele broedvogelsoorten - vooral houtduif en fazant - van belang is). Iets meer dan 4 ha. is bezet met gemengd naaldhout; de rest van het oppervlak van dit gedeelte wordt in beslag genomen door losstaande bomen of kleine boomgroepen aan de rand van de weide en een loofhoutperceel van 4 ha.
b) Balkan, 12 ha., waarvan 10 ha. geboomte en 2 ha. zonneweiden.
c) Oostelijke vleugel ± 16 ha. groot, waarvan 4 ha. grasveld, evenals bij de oostelijke vleugel slechts als foerageergebied van belang. Het bos in deze vleugel bestaat vooral uit loofhout met op enkele plaatsen vrij veel onderbegroeiing. De totale oppervlakte van het geïnventariseerde gebied bedraagt dus 46 ha., waarvan 33 ha. geboomte en 13 ha. grasland.
Ondanks de kleine verschillen in begrenzing van het gebied dit jaar vallen m.i. de inventarisatiegegevens van 1977 en die van 1978 goed te vergelijken, behalve dan voor fuut en boerenzwaluw.

INVENTARISATIE

BALKAN EN AANLIGGENDE BOSPARRIJEN 1978

SCHAAL 1:6500

Tabel I. Broedvogellijst 1977 en 1978

soort	broedparen 1977	broedparen 1978
fuut	1	-
wilde eend	+?	+?
fazant	0 - 1	4
meerkoet	0 - 1	3
houtduif	16-26	33-45
turkse tortel	-	2*
bosuil	1	2*
grote bonte specht	2	1
boerenzwaluw	5 -10 (4brug 544)	1 - 2 (brug 542)
winterkoning	24-30	21
heggemus	6 -10	7 - 8
zanglijster	max. 6	5 - 6
merel	min. 30	25
nachtegaal	min. 1	1
roodborst	13-16	16
kleine karekiet	1	6
zwartkop	min. 4	5 - 8
tuinfluiter	min. 1	1
fitis	min. 4	-
tfiftjaf	5 - 9	5*
goudhaantje	2	1*
gruawe vliegenvanger	1	-
koolmees	6 -13	9 -10
pimpelmees	11-14	10
matkop	1	1
boomkruiper	1	1
groenling	min. 1	-
vink	5	3 - 4
ringmus	3	9 (allen in nestkast)
spreeuw	-	1
wielewaal	-	1
zw. kraai	1	-
ekster	2	3
vlaamse gaai	5	5

Verklaring tekens: +? = wel aanwezig als broedvogel, aantallen onbekend
* = gegevens van Joop Buker

3. De Balkan

Dit gedeelte is door kanobanen en een sloot duidelijk afgescheiden van de rest van het geïnventariseerde gebied. De Balkan is 12 ha. groot, waarvan 2 ha. grasland. Van de 10 ha. beplanting is ca. 25% naaldhout en 75% loofhout.
De bomen werden in de winter van 1946-1947 aangeplant, zodat de aanplant in 1978 dus 31 jaar oud was. Bij de aanleg heeft men geprobeerd de samenstelling van een bos uit de echte Balkan te imiteren, vandaar de naam van dit bosgedeelte. In 1953 werd deze Balkan geïnventariseerd door Th. Reijnders en in 1964 door J. Reijnders (Reijnders, 1965).
De gegevens van 1978 zullen vergeleken worden met de gegevens van deze beide jaren.

Daarbij moet echter de nodige voorzichtigheid betracht worden: het aantal inventarisatie-bezoeken, gedaan in '64 en nu in '78 verschilt aanzienlijk en dit kan invloed hebben op het inventarisatieresultaat. Bij de inventarisaties in '53 en '64 werd de Balkan in twee complexen verdeeld, die beide ± 5 ha. groot waren. Ik zal deze indeling handhaven.

Complex A: dicht eikenbos met weinig andere bomen en schaarse begroeiing van heesters en kruiden.
Complex B: 40% eiken/beukenbos, 50% naaldhout (den, spar, taxus) met schaarse onderbegroeiing.

Tabel II. Inventarisatieresultaten in de Balkan 1953, 1964, 1978
(hierbij worden fazant, boerenzwaluw, alsmede riet- en watervogels buiten beschouwing gelaten)

soort	hele Balkan			complex A			complex B			Verandering 1978 t.o.v. 1964
	1953	1964	1978	1953	1964	1978	1953	1964	1978	
houtduif	3	15	19-26	1	2	0-4	2	13	19-22	+
tortelduif	-	1	-	-	-	-	-	1	-	v
bosuil	-	1	2	-	1	1	-	-	1	+
ransuil	-	2	-	-	1	-	-	1	-	v
winterkoning	5	1	4	3	-	2	2	1	2	+
heggemus	1	1	2	-	-	1	1	1	1	+
grote lijster	-	1	-	-	-	-	-	1	-	v
zanglijster	13	3	3	6	-	-	7	3	3	gelijk
merel	10	13	10	6	4	4	4	9	6	-
nachtegaal	-	2	-	-	1	-	-	1	-	v
roodborst	-	2	7	-	1	2	-	1	5	+
zwartkop	-	2	1	-	-	1	-	2	-	-
tuinfluiter	15	6	-	6	4	-	9	2	-	v
grasmus	11	-	-	3	-	-	8	-	-	gelijk
fitis	22	7	-	9	3	-	13	4	-	v
tjiftjaf	1	4	2	-	2	1	1	2	1	-
koolmees	-	3	4	-	1	3	-	2	1	+
pimpelmees	-	1	5	-	1	2	-	-	3	+
kneu	3	-	-	1	-	-	2	-	-	gelijk
vink	-	1	-	-	-	-	-	1	-	v
ringmus	-	-	4	-	-	1	-	-	3	nieuwe soort
wielewaal	-	1	-	-	-	-	-	1	-	v
ekster	-	2	1	-	2	-	-	-	1	-
vlaamse gaai	-	1	3	-	-	1	-	1	2	+

+: in aantal vermeerderd
-: in aantal verminderd
v: in 1978 niet, in 1964 wel broedend.

Alle ringmussen, kool- en pimpelmezen broedden in 1978 in nestkasten. De aantallen van de vink vertonen in dit gebied van jaar tot jaar nogal wat schommelingen. Het meest opvallende verschil wat betreft het aantal territoria in complex A en B vinden we wel bij de houtduif, een soort die een zeer opvallende voorkeur voor naaldhout schijnt te hebben.

Al met al lijkt de broedvogelbevolking in 1978 t.o.v. die in 1964 enigszins verarmd. Maar liefst 8 soorten die in 1964 wel broedden, bleken dit nu niet te doen en 4 soorten bleken in aantal verminderd. Daartegenover staat slechts één soort, die in 1978 wel en in 1964 niet broedde: de ringmus. Verder bleken 8 soorten in aantal vermeerderd en 3 soorten broedden in dezelfde aantallen als in 1964, of waren in 1964 en 1978 afwezig.
Deze verarming wat betreft het aantal broedvogelsoorten wordt geïllustreerd door tabel 3, waaruit tevens blijkt dat het aantal bezette territoria in de jaren 1964 en 1978 vrijwel gelijk was.

Tabel III. Aantal broedvogelsoorten en territoria in de Balkan in 1953, 1964, 1978.

jaartal	leeftijd aanplant	aantal broedvogelsoorten	aantal territoria
1953	6	10	84
1964	17	21	70
1978	31	14	67 - 74

In 1957 werden in de Balkan de territoria van fitis en tjiftjaf geteld. (Frieswijk en Bresser 1958). In tabel 4 staan voor deze soorten de inventarisatiegegevens van 4 jaren.

Tabel IV.

jaartal	territoria tjiftjaf	territoria fitis
1953	1	22
1957	2	7
1964	4	7
1978	2	-

De verdwijning van de fitis was wel te verwachten; de aantallenvermindering van de tjiftjaf komt vreemder over. De aantallen van de tjiftjaf kunnen echter van jaar tot jaar vrij sterke schommelingen vertonen. (Loode, 1971, Brouwer 1978 in combinatie met eigen gegevens).

4. Nawoord

Hier en daar in bovenstaand artikel is ter sprake gekomen dat voor enkele soorten geldt dat deze van jaar tot jaar schommelingen in aantal kunnen vertonen. De conclusies die uit vergelijking van de inventarisaties in 1953 en 1964 getrokken zijn, moeten dan ook met de nodige voorzichtigheid benaderd worden. In 1979 zal ik opnieuw de Balkan inventariseren. Voor waarnemingen in komend broedseizoen van voor de Balkan zeldzame soorten als bijv. de grote bonte specht, goudhaan en groenling, houd ik me dan ook aanbevolen.

Remco Daalder
Veluwelaan 9
Amsterdam.

5. Literatuur

Brouwer, H. (1978). Inventarisatie van heggemus, tjiftjaf en winterkoning in de noordkant van het Amsterdamse Bos in 1978. Ongepubl. rapport.
Frieswijk, J. en Bresser,H. (1958). Tjiftjaf en fitis in het Amsterdamse Bos. De levende natuur 61: 115-117.

z.o.z.

Loode, J.W.D. (1971). Tjiftjaf, phylloscopus collybita (vieillot) in: Avifauna van Midden-Nederland (pag. 418-419), Van Gorcum & Comp.N.V., Assen.
Reijnders, J. (1965). Broedvogelinventarisaties van de "Balkan" (Amsterdamse Bos) in 1953 en 1964. De levende natuur 68: 289-295.
Veling, E.J.M. (1977). Broedvogelinventarisatie "Balkan" (Amsterdamse Bos) - 1977. Med. blad KNNV VW6 A'dam 15(4): 6.

September 1978, RDa/MS

Gekleurringde Kokmeeuwen

In januari en februari 1978 heeft ondergetekende in Artis 70 Kokmeeuwen geringd en van kleurringen voorzien. Deze exemplaren dragen alle een unieke kleurringcombinatie, waardoor ze individueel herkenbaar zijn. Dit in verband met een onderzoek naar de winterplaatstrouw van deze soort.

Wanneer u een dergelijke Kokmeeuw in Amsterdam mocht tegenkomen dan zou ik het op prijs stellen, als u mij dit kunt berichten. Gaarne met opgave van datum en plaats van waarneming en de kleurringcombinatie. Belangrijk is het hierbij de positie van de aluminium ring aan te geven: aan de rechter- of linker poot, boven of aan het loopbeen. Voorts de positie van de kleurringen: rechter- of linkerpoot en in welke volgorde (van boven naar beneden). Per vogel werden één of twee kleurringen gebruikt in de kleuren: rood, wit, blauw, groen. Mogelijk wordt in het komende winterseizoen nog oranje en zwart gebruikt.

Na ontvangst van uw waarneming van een dergelijke vogel krijgt u van mij bericht waar de vogel geringd werd en of de vogel al eerder werd waargenomen. De kans om een van deze gekleurringde Kokmeeuwen te zien is in de omgeving van Artis uiteraard het grootst. Van de 70 gekleurringde Kokmeeuwen werden er namelijk 43 in of in de buurt van Artis teruggezien, terwijl er ook uit Amsterdam-West en Bussum waarnemingen zijn.

Eduard R. Osieck
Steffenshein 20, 1251 ZE
Laren (N.H.)

September 1978, EdO/MS